אשכיב מרע שאמר תנו הלואתי לפלוני הלואתו לפלוני ואף על גב דליתיה בבריא רב פפא אמר הואיל ויורש יורשה רב אחא בריה דרב איקא אמר הלואה איתא בבריא וכדרב הונא אמר רב (א) דאמר רב הונא אמר רב מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה איבעיא להו דקל לאחד ופירותיו לאחר מהו מי שייר מקום פירי או לא שייר אם תמצי לומר לאחר בלא הוי שיור (א) לעצמו חוץ מפירותיו מהו אמר רבא אמר רב נחמן אם תמצי לומר דקל לאחד ופירותיו לאחר לא הוי שיור מקום פירי דקל לאחד ושייר פירותיו לפניו גשייר מקום פירי מאי טעמא כל לגבי נפשיה בעין יפה משייר אמר ליה ר' אבא לרב אשי אנן אדרבי שמעון בן לקיש מתנינן לה דדאמר רבי שמעון בן לקיש המוכר בית לחבירו ואמר לו על מנת שדיוטא העליונה שלי דיוטא העליונה שלו

איבעיא

הלואתי לפלוני. ממון שחייב לי פלוני במלוה על פה אני נותן לפלוני ויפרעס לו הלוה במקומי נתקיימו הדברים ותהא הלואתו לפלוני. ואע"ג דבבריא ליתיה דאינו יכול להקנות לחבירו מלוה על פה דלהלואה ניתנה ואין קנין תופס אלא בדבר שהוא בעין אא"כ מלוה בשטר וכגון שמסר לו השטר א"נ במעמד שלשתן כדאמר [בגיטין] (דף יג.): ומשני **הואיל ויורש יורשה.** לזו המלוה כאילו ברשותו היא ואמרינן לקמן (דף קמט.) מתנת שכיב מרע כירושה שויוה רבנן הלכך כיון דאיתיה בירושה איתיה במתנת שכיב מרע: **במעמד שלשתן קנה.** מתלת הלכתא בלא טעמא הוא (ג) ולפי שהדבר נהוג הוא בין הסוחרים והחנונים תקנו את הדבר לקנות באמירה במעמד שלשתן לפי שאין קנין מועיל בדבר שאין בעין ומוקמינן לה התם [גיטין יג:] בין במלוה בין בפקדון ואע"ג דאסיקנא דמילתא דליתא בבריא ליתא בשכיב מרע אפי' הכי מטבע דקי"ל בהזהב (ב"מ מו.) דאין מטבע נקנה בחליפין אפ"ה אם נתנו במתנת שכיב מרע קנה מהאי טעמא דהלואתי לפלוני: **איבעיא להו דקל לאחד כו'.** אית דמוקמי לה בבריא ובא להודיענו דיני מכירה מה שייר לעצמו ולא נהירא לי דא"כ (ב) מה ענין בעיא זו בזו השמועה ובזה הפרק בהמוכר את הספינה איבעי לן למיבעיא בשמעתא דהקונה שני אילנות (לעיל דף פא.). ועל כרחין בשכיב מרע מוקמינן ליה ואמתניתין קאי דקתני בשכיב מרע שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה ואיבעיא להו אם נתן דקל לאדם אחד ונמלך וחזר ונתן פירותיו לאחר ואמרינן לקמן [ע"ב] א"ר נחמן שכיב מרע שכתב כל נכסיו אם בנמלך מת קנו כולן אם עמד אינו חוזר אלא באחרון בלבד דלא הוה ביה שיור אבל קמאי דהוה בה שיור קנו והכא מי אמרינן שייר מקום פירי כשנתנו הדקל לראשון בלא פירות שייר לעצמו מקום הפירות ענפי האילן שבו גדילין הפירות וכשנתן לשני את הפירות עדיין מקום הפירות שייר לעצמו ואילן המחובר כקרקע דמי וקורא אני עליו שייר קרקע כל שהוא והויא מתנתו מתנה בין באילן בין בפירות ואם עמד אינו חוזר והוא דאיכא קנין כדפסקינן לקמן (דף קנא:) במתנת שכיב מרע במקצת: **או לא הוי שיור.** וכשנתן הדקל לראשון כולו נתן וליכא שיור קרקע ואמרינן לקמן [קמט:] כמה כל שהוא רב יהודה אמר ממקרקעי כדי פרנסתו: **שייר לעצמו.** הפירות מהו מי שייר מקום הפירות ולכשייבש האילן יקוץ ענפיו. כך כתוב בספרים אמר רבא א"ר נחמן אם תמצי לומר דקל לאחד ופירות לאחר לא הוי שיור שייר פירותיו לפניו שייר מקום פירי מאי טעמא כל לגבי נפשיה כי משייר בעין יפה משייר ולא נהירא לי האי לישנא משום (ג) דלא מיתני עליה הך סוגיא דלקמן א"ל אנן אדריש לקיש מתנינן ליה. הלכך לישנא אחרינא הכתוב בספרים עיקר דגרסינן בהו חוץ מפירותיו מהו דהוה דומיא דרב זביד וריש לקיש (ד) ד) והיינו פירוש לשון אחרון דקל לאחד ופירותיו לאחר מי הוי שיור מקום הפירות באילן וקנה ראשון דהא איכא שיור קרקע כל שהוא או לא וכשנתן לו את הדקל הכל נתן גם מקום לימוח פירות את"ל לא הוי שיור חוץ מפירותיו מהו מי אמרינן כיון דמעיקרא הדקל לבדו בלא פירות נתן לו ולא הוזקק לומר בו לישנא יתירא חוץ מפירותיו אלא לשייר מקום לעצמו אמר ואיכא שיור קרקע כל שהוא ומתנתו מתנה: **א"ר נחמן אם תמצי לומר כו'.** חוץ מפירותיו הוי שיור דכל לשון מיותר לשייר קצת מן המתנה לעצמו בא ואליבא דרב זביד דתנן בהמוכר את הבית (לעיל דף סא.) לא מכר היציע ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה עשרה טפחים דהיינו נמי דיוטא העליונה ואמרינן בגמרא (שם סג.) אמר ריש לקיש זאת אומרת המוכר בית לחבירו ואמר לו על מנת שהדיוטא העליונה שלי הדיוטא העליונה שלו ואמרינן למאי הלכתא אהני תנאי דע"מ לשייר לעצמו מקום בחצר שלפני הבית אם רצה להוציא זיזין מדיוטא עליונה שהיא שלו בחצר הלוקח מוציא ולא יעכב בעל החצר על המוכר ואליבא דרב זביד כו' כלומר וכדפרשה רב זביד למילתיה דריש לקיש דאהני יתורא דע"מ להוציא זיזין לשורי ליה מקום בחצר הכי נמי אהני יתור לשון דחוץ מפירותיו לשייר מקום באילן: **אנן אדריש לקיש מתנינן.** להאי איבעיא להו ולהך מילתא דרב נחמן דאם תמצי לומר כדמפרש לקמן ואזיל ובמתנת בריא ומינה תפשוט לשכיב מרע ולאו גבי דקל איבעיא אלא לגבי דיוטא כדמפרש ואזיל: **דיוטא.** היא עלייה העליונה שעל גג הבית:

איבעיא

שכיב מרע שאמר כו' הלואתו לפלוני אע"ג דליתא בבריא. בקנין (ה) שאין הלואה בעין ונהי דיכול להקנות אגב קרקע אי גרסינן מסיק מדרב פפא (לעיל דף עז: וסס) מ"מ כיון דליתא בבריא בקנין דלא מצי להקנות [בלא] דבר אחר עם ההלואה לא חשיב איתא בבריא דהא דירת בית כמו כן יכול להקנות על ידי הבית ופירות דקל ע"י הדקל שיקנה לו הבית לדור בו כך וכך שנים והדקל לאכול פירותיו כך וכך שנים אלא בענין שיוכל להקנותו בענין זה ששכיב מרע מקנהו בדבורו יוכל בריא להקנותו בקנין חליפין או במכירה והלואה אין יכול למכור כי אינה בעין ומשני הואיל ויורש יורשה ומתנת שכיב מרע כירושה ואע"ג דיורש יורש נמי דירת הבית [ופירות דקל] היינו לפי שיורש גם הבית והדקל א אי נמי במעמד שלשתן אבל מה שיוכל להקנות אגב קרקע לא חשיב איתיה בבריא דהא דירת בית ופירות דקל יכול להקנות אגב הבית והדקל כדפרי' ותימה לי לימא איתא בבריא בהודאה כדמוכח לקמן (דף קמט.) דשכיב מרע שהודה קנה בלא טעם דשכיב מרע מדקני בגר (ו) ונראה לי דהא לא חשיב איתא בבריא כיון דליתא כעין שהוא בשכיב מרע בלשון מתנה וקנין והא דקאמר הואיל ויורש יורשה לא בעי למימר מטעם דאיתא בבריא אלא כיון שיורש יורשה יש כח לשכיב מרע ליתן דברשותו הויין דמתנת שכיב מרע כיורש ב ותדע דעל טעם זה דהואיל ויורש לא נקט איתא בבריא הואיל ויורש יורשה ועל מעמד שלשתן נקט איתא בבריא במעמד שלשתן כמו שכתוב בכל הספרים ובפירוש רבינו חננאל ואין נראה לחלק בין הודאת פקדון להודאת מלוה: **שכיב** מרע שאמר הלואתי לפלוני כו' ואע"ג דליתא בבריא. ומה שרגילין לכתוב הרשאה גבי מלוה ג פי' לעיל בפ' המוכר את ד הספינה (דף עז: סד"ה ר"פ) וגם שאין נראה פירוש רש"י שפירש בכתובות (דף נה: ד"ה מתנת וסס) (ז) דטעם משום דאין מטבע נקנה בחליפין ה וגם אין נראה עוד לפרש ט כפי' ה"ר חיים דליתא בבריא שיכול למחול שטר חוב אם מכרו משא"כ בשכיב מרע כדאמר לעיל (דף קמז:) כל זה פירשנו לעיל בפרק המוכר את הספינה: **תנהו** לפלוני במעמד שלשתן קנה. ומה שמפרש רבינו תם שמועיל בעל כרחו של נפקד פי' לעיל בפ' המוכר את הספינה (דף פה. ד"ה ה"ג) וגם מה שמפרש שמעמד שלשתן (ח) אין בעכו"ם פירשנו בפרק שני דקדושין (דף מח.) ו (ט): **איבעיא** להו דקל לאחד ופירותיו לאחר מהו מי שייר מקום פירי כו'. פי' רבינו שמואל לאשיור דשכיב מרע קאי דתנן במתניתין דאם שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה ואין נראה לר"י דהא לקמן על משנת שייר קרקע כל שהוא הוה ליה למיבעי הך בעיא ועוד דשיעורא דשיור הוי כדי פרנסתו כדאמר בסמוך ועוד מה יש לחוש בשיור קרקע הא אפילו (ט) מטלטלין לקמן אמרינן דהוו שיור על כן נראה לר"י דאלעיל קאי ידור פלוני בבית זה לא אמר כלום משום דהוי דבר שלא בא לעולם וקא מיבעיא ליה כי אמר דקל לאחד ופירותיו לאחר ושייר מקום לימוח הפירות מי אמרינן לא הוי שיור לענין שיחשבו הפירות דבר שלא בא לעולם או שמא נתן גם לבעל הפירות מקום לימוח הפירות ז וא"כ זכה במקום לימוח הפירות ולא הוו הפירות דבר שלא בא לעולם שהרי כבר זכה במקום הפירות שבא לעולם ואם תמצא לומר לאחר לא הוי שיור לעצמו מאי פי' ששייר לעצמו מי אמרינן שזה לא היה עושה שיקנה למקבל מתנה גוף הדקל ולגבי דידיה הוו הפירות דבר שבא לעולם או דלמא אפילו הכי הוו (י) דבר שלא בא לעולם שלא שייר מקום פירי אפילו לעצמו וכן תניא לעיל בפרק המוכר את הבית (דף סג.) בן לוי שאמר לישראל שדה זה אני מוכר על מנת שמעשר ראשון שלי מעשר ראשון שלו ופריך והא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם משמע דשייך אין אדם מקנה כו' אפי' לעצמו ואע"ג דאמר לעיל דסתם מוכר או נותן אילן דמשייר קרקע הכא בשכיב מרע אין לו לומר דשייר קרקע ולא מקום פירי אלא פירות בלבד ועוד הרי נתן כל האילן ואיך יש לנו לומר ששייר מקום פירי ומסיק דלעצמו הוי שיור דמאן דלנפשיה משייר בעין יפה משייר ויש ספרים דגרסי חוץ מפירותיו מהו והיא היא היינו שנתן הדקל במתנת שכיב מרע ושייר פירותיו לעצמו: **אנן** אדרבי שמעון בן לקיש מתנינן לה כו' עד ואם תמצי לומר לאחר לא הוי שיור לעצמו מהו. ואע"ג דר"ל איירי לעצמו מ"מ כיון דבחוץ מיירי הכא קמבעיא לו מה יאמר ריש לקיש בזה דבעל מנת פשיטא ליה ודאי דמשייר אבל בהא קא מיבעיא ליה ח:

חיישינן

עין משפט נר מצוה

עד א מיי' פ"י מהלכות זכייה ומתנה הלכה ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנג סעיף כ:
עה ב מיי' פכ"ג מהל' מכירה הלכה ד טוש"ע ח"מ סימן רט סעיף ז וסעיף ט:
עו ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף י:

מוסף תוספות

א. [ד]אפי' בלשון ירושה אי אפשר לו להוריש גוף ירושה לאחד ופירות בלא גוף לאחר. ריטב"א. ב. [ד]עשו מתנת שכ"מ כירושה ואע"ג דליתא בבריא. ריטב"א. ג. אע"ג דאין יכול להקנותה. תוס' לעיל עז: ד. דתקנת חכמים היא. שם. ה. דא"כ בחנם נקט הלואה דהוה"ל מטבעותי לפלוני. שם. ו. אם הנפקד או הלוה עכו"ם וא"ל ישראל תנהו לישראל אחר לא קנה כיון דאפי' אמר לו זכי לא קנה כיון דאין זכיה לעו"כ ה"ה במעמד שלשתן לא קנה וכו', ואם הנותן עכו"ם נראה דקנה דאם ממונו של ישראל הפקיעו ע"י מעמד ג' דהוי הלכתא בלא טעמא כ"ש ממון העכו"ם וכו'. תוס' גיטין יג: ז. [ד]כאן שנתן הדקל לאחר דילמא מאי דאמר דקל לזה ופירות לזה אותו לשון נמשך גם לשני וכאילו אומר דקל לזה ודקל לפירותיו לשני. רשב"א. ח. ואע"ג דעל מנת כחוץ הוא בכל כיוצא בזה, מיהו על מנת שיור הגוף משמע טפי. רמב"ן, ועיין רשב"א.

רבינו גרשום

שכיב מרע שאמר תנו הלואתי לפלוני. כלומר חוב שחייב לי פלוני תהא של פלוני הרי הוא שלו וקנה לאלתר: אע"ג דליתא בבריא. דבריא שאמר כן לא קנה כו' אלא במעמד שלשתן: אמר רב פפא לעולם מילתא דליתא בבריא ליתא נמי בשכיב מרע. והכא כשאמר הלואתי לפלוני טעמא מאי קנה הואיל ויורש שלו יורשה לאלתר בלא אמירה אם לא נתנה לזה הואיל וכל כך היא בחזקתו הלואתו שיורש שלו יורשה אע"ג דהיא ברשות לוה משום הכי יש לו כח לומר הלואתי לפלוני וקנה אבל בבריא ליתא דאין ירושה אלא לאחר מיתה: רב אחא בריה דרב איקא אמר. הא מילתא דשכיב מרע דאמר הלואתי לפלוני איתא בבריא ענין הלואה כרב הונא וכו' קנה. אלמא דאיתא בבריא: איבעיא לן. הא מילתא פשיטא לן שכיב מרע שכתב כל נכסיו ושייר קרקע כל שהוא אף על גב דעמד מתנתו מתנה דסמיך נפשיה על ההוא קרקע וגמר ומקנה. אבל הא קמיבעיא לן דקל נתן לאחד ופירותיו לאחר מי אמרינן להיכא דנתן דקל לזה ושייר הפירו' ואמר תנו לאידך הפירות מי אמרי' הואיל שכשנתן הדקל שייר הפירות וקנה ראשון דבההוא שיור דשייר הפירות סמכה דעתיה א) דאין חוזר ועמד שיחזור על הפירות שנתן לאחרון דבההוא שעתא שנתן ב) הפירות לא שייר לו הפירות ומש"ה מתנתו שנתן לראשון מתנה מעליא היא. או דלמא הואיל דלא שייר בגוף הדקל לא הוי שיור ואין מתנתו מתנה ואם עמד חוזר בעל המתנה אפי' בדקל שנתן לראשון: אם תמצי לומר לא הוי שיור. הואיל דלא שייר בגוף הדקל ואפי' ראשון לא קנה. הא קא מיבעי לי אם אמר דקל לפלוני חוץ מפירותיו מהו. מי אמרינן אע"ג דאי אמר בסתמא דקל זה לפלוני לא קא יהיב ליה פירי והשתא דקאמר חוץ מפירותיו לטפויי מלתא קא אתי ובדקל גופיה קא משייר מקום הפירות ומתנה שנתן לראשון מתנה מעליא היא הואיל ששייר בגוף הדקל. או דלמא לא שנא דאין זה שיור ואין מתנתו מתנה: חוץ מפירותיו ודאי הוה שיורו שיור ומתנתו מתנה אליבא דרב זביד דאמר בפרק המוכר את הבית אמר ריש לקיש זאת אומרת המוכר בית לחבירו על מנת שדיוטא העליונה שלו שייר לעצמו דיוטא העליונה. אמר רב זביד למאי הלכתא דאע"ג דלא אמר הכי על מנת לא מכר את הדיוטא משום דלא שייכא כלל לבית ואמאי אמר חוץ לטפויי מלתא קאתי שאם רצה להוציא בה בחצר (זיזין) שמכר לו עם הבית זיזין וגזוזטרא לדיוטא שלו יוצא. הכי נמי להיכא דקאמר דקל זה לפלוני ודאי לא קנה פירות דבסתמא לא קנה ולא נתנו לו אלא לקצוץ ממנו נופין יבשין וכיון דהוסיף ואמר חוץ מפירותיו ודאי לטפויי מלתא קאתי דבגוף דקל שיורי שייר ומתנתו מתנה. ל"א איבעיא להו דקל לאחד ופירותיו לאחר מהו מי שייר לעצמו מקום פירי בגוף הדקל ומתנתו מתנה (שיור) או לא. אם תמצא לומר לא שייר ואין מתנתו מתנה הואיל דלא שייר בגוף הדקל משום דנותן בעין יפה נותן. הא קא מיבעי לי נתן דקל לאחד ושייר פירותיו לעצמו מאי. מי אמרי' כל לגבי נפשיה כי משייר לעצמו בעין יפה משייר הואיל ושייר פירות שייר בדקל מקום פירות ומתנתו מתנה או לא: אמר רבא אם תמצי לומר כו': א"ל ר' אבא. הא מילתא דרב זביד דפשיטא לכו הא אנן בלשון

מסורת הש"ס

א) לעיל קמד. [וש"נ], ב) לעיל סג. סד., ג) [לעיל קמד.], ד) [עי' מהרש"ס גירסא אחרת ברשב"ם בזה], ה) [ליתא לפנינו אלא בתוס' גיטין יג: ד"ה במעמד],

גליון הש"ס

תוס' ד"ה שכיב כו' בפי' הר"ר חיים. ותמוה לי לפי' הר"ח אמאי פריך הש"ס מהך דר"נ דלאמר הלואתי לפלוני דלא נזכר במפורש דא"י למחול אמאי לא פריך ביותר מהא דר"נ לעיל דאמר ומודה שמואל דאם נתנו במתנת שכ"מ דא"י למחול הא לענין זה ליתא בבריא למכור וליתן שלא יהא יכול למחול וצ"ע:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אם תמצי לומר לאחר לא הוי שיור שייר לעצמו מהו (חוץ מפירותיו מהו) תא"מ ונ"ב גירסת הספרים את"ל לאחר לא הוי שיור שייר לעצמו מהו אמר רבא כו' ורשב"ם גורס דקל לאחד ופירותיו לאחר מהו את"ל לאחר לא הוי שיור חוץ מפירותיו מהו אמר רבא א"ר נחמן את"ל דקל לאחד ופירותיו לאחר לא שייר מקום פירי חוץ מפירותיו שייר מקום פירי ואליבא דרב זביד דאמר שאם רצה להוציא בה זיזין מוציא אלמא כיון דדיוטא שייר מקום זיזין נמי שייר הכי נמי כיון דאמר חוץ מפירותיו מקום פירות שייר: (ב) רשב"ם ד"ה איבעיא להו וכו' דא"כ מפני מה קבעה לבעיא זו בזו השמועה וכו' קמאי דהוה בהו שיור וכו' כשנתן הדקל לראשון וכו' המחובר בקרקע כקרקע דמי: (ג) ד"ה שייר לעצמו וכו' דלא מיתני עליה הך סוגיא דלקמן. נ"ב נראה דקשיא ליה דלפי גירסא זו גם בההיא סוגיא דלקמן גרסינן ואת"ל לאחר לא הוי שיור לעצמו מהו מאי קא מיבעיא ליה הא ריש לקיש מיירי בלעצמו וכמו שהקשו התוספות ומה שתירצו דקא מיבעיא ליה מה יאמר ר"ל בחוץ כו' לא נתיישב לרשב"ם דא"כ מאי מילתא דר"ל ה"ל לקבוע בעיא זו דמה יאמר ר"ל בחוץ בלאו בעיא [קמייתא] ולכך נ"ל עיקר דגרסי' חוץ מפירותיו מהו דהשתא גם הך בעיא איירי בלאחריני אלא דקמייתא מיירי בלאו לישנא יתירא ובתרייתא [בלישנא יתירא וכן לקמן] בכה"ג דתרתי קא מיבעיא ליה בבית לאחד ודיוטא לאחר חדא בלאו לישנא יתירא ואחריני בלישנא יתירא: (ד) בא"ד דומיא דרב זביד ור"ל והיינו פירוש לשון: (ה) תוס' ד"ה שכיב מרע וכו' בבריא בקנין כיון שאין הלואה וכו' בדרב פפא מ"מ כיון דליתא בבריא בקנין גרידא דלא מצי להקנות אלא ע"י דבר אחר: (ו) בא"ד מדקני בגר ואין נראה לחלק בין הודאת פקדון להודאת מלוה ונראה לי דהא לא חשיב וכו' כיון דליתיה בענין שהוא בשכיב מרע וכו' דהואיל ויורש ירושה לא נקט וכו' ובפי' ר"ח הס"ד: (ז) ד"ה שכיב מרע וכו' דהטעם משום וכו' דליתא בבריא מפני שיכול: (ח) ד"ה תנהו וכו' שמעמד שלשתן אינו בעכו"ם: (ט) ד"ה איבעיא וכו' אפילו במטלטלין אמרינן לקמן דהוו שיור: (י) בא"ד אפילו הכי הוו הפירות דבר שלא וכו' אפי' לעצמו והכי משמע לעיל בפרק המוכר את הבית דתניא בן לוי וכו' שדה זו אני:

מוסף רש"י

במעמד שלשתן. אמר לו כן (קדושין מח.) נפקד ומפקיד ומקבל מתנה (לעיל קמד.). קנה. כך תקנו חכמים לפי שהדבר תדיר הוא בין הבריות ולא הזקיקו חכמים להקנות בקנין ובעדים (לעיל קמד.). שדיוטא העליונה שלי. הוא גג שיש לו מעקה גבוה י' דאמרינן במתניתין דאינו מוכר עם הבית, ותנאי זה אינו מועיל דבלאו הכי נמי הרי הוא של מוכר, כדקתני מתני' ולא את הגג כו', ולא היה צריך להתנות, הלכך דיוטא העליונה שלו להוצאת זיזין כנגד רשותו של לוקח (לעיל סג.).

א) נראה דל"ל דאי יחזור ויעמוד שיחזור וכו'. ב) נ"ל דבההיא שעתא שנתן הדקל הא שייר לו הפירות וכו'.

עין משפט נר מצוה

עז א מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' טו ועי' במ"מ טוש"ע ח"מ סי' ריב סעיף ג:
עח ב מיי' פ"ח מהל' זכייה ומתנה הל' כא סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנ סעיף יא:
עט ג ד ה מיי' שם הל' כ ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם ס"י:
פ ו ז ח מיי' שם פ"ט הל' יז סמג שם טוש"ע ח"מ שם סעיף יב:
פא ט י כ מיי' שם הל' יט טוש"ע שם סעיף ג וחזור בכולן:
פב ל מ מיי' שם הל' ג וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' רנג סעיף ב:

איבעיא להו בית לאחד ודיוטא לאחד מהו מי הוי שיור או לא אם תמצא לומר בית לאחד ודיוטא לאחד לא הוי שיור חוץ מדיוטא מהו אמר רבא אמר רב נחמן אם תמצא לומר בית לאחד ודיוטא לאחד לא הוי שיור אחוץ מדיוטא הוי שיור ואליבא דרב זביד דאמר א)שאם רצה להוציא בה זיזין מוציא אלמא כיון דשייר דיוטא מקום זיזין נמי שייר ב)(הכא נמי כיון דאמר חוץ מפירותיו מקום פירי שייר) אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים ברואין אם במחלק מת קנו כולן עמד חוזר בכולן אם בנמלך מת קנו כולן עמד אינו חוזר אלא באחרון (א) ודלמא עיוני קא מעיין והדר יהיב סתמיה דשכיב מרע מידק דייק והדר יהיב אמר רב אחא בר מניומי אמר רב נחמן גשכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים ועמד אינו חוזר חיישינן שמא יש לו נכסים במדינה אחרת ואלא מתני' דקתני לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת היכי משכחת לה אמר רב חמא (ב) דבאומר כל נכסי מר בר רב אשי אמר (ג) הבמוחזק לן דלית ליה איבעיא להו חזרה במקצת הוי חזרה בכולה או לא תא שמע כולן לראשון ומקצתן לשני ושני קנה ראשון לא קנה מאי לאו בשמת לא בשעמד הכי נמי מסתברא מדקתני סיפא זמקצתן לראשון וכולן לשני ראשון קנה שני לא קנה אי אמרת בשלמא בשעמד משום הכי שני לא קנה אלא אי אמרת בשמת תרווייהו ליקנו א"ל רב יימר לרב אשי ותהוי נמי בשעמד אי אמרת בשלמא חזרה במקצת הויא חזרה בכולה היינו דשני מיהת קנה אלא אי אמרת חזרה במקצת לא הויא חזרה בכולה ניהוי כמחלק ולחד מינייהו לא ליקנו זוהלכתא חזרה במקצת הויא חזרה בכולה רישא משכחת לה חבין שמת בין שעמד סיפא לא משכחת לה אלא כשעמד טאיבעיא להו יהקדיש כל נכסיו ועמד מהו מי אמרינן כל לגבי הקדש גמר ומקני או דלמא כל לגבי נפשיה לא גמר ומקני הפקיר כל נכסיו מהו מי אמרינן כיון דאף לעניים כעשירים גמר ומקני או דלמא כל לגבי נפשיה לא גמר ומקני חילק כל נכסיו לעניים מאי מי אמרינן צדקה ודאי מגמר גמר ומקני או דלמא כל לגבי נפשיה לא גמר ומקני יתיקו (ד) (ל"א) הקדיש כל נכסיו מהו הפקיר כל נכסיו מהו כחילק כל נכסיו לעניים מהו תיקו אמר רב ששת ליטול ויזכה ויחזיק ויקנה כולן לשון מתנה הן במתניתא תנא מאף יחסין וירת בראוי ליורשו נור' יוחנן בן ברוקא היא איבעיא להו
יהנה

תוספות

חיישינן שמא יש לו נכסים במקום אחר. ואע"ג דאמרי' לעיל איפכא להקל וניחוש דלמא עיוני עיין והדר יהיב היינו טעמא דמסתבר למימר עיוני עיין הואיל וכבר חלקם א:
שכיב

רשב"ם

איבעיא להו בית לאחד. במתנת בריא ודיוטא לאחד (ה) הוי מקום שיור מי איכא להאי בעל דיוטא שיור מקום בחצר להוצאת זיזין או לא. אם תמצי לומר לא הוי שיור לאחריני אבל לעצמו הוי שיור כגון דאמר ליה בית אני מוכר לך חוץ מדיוטא העליונה או דלמא ליכא שיור: **ואליבא דרב זביד.** דכי א"ל סתמא בית זה אני מוכר לך לא קנה דיוטא העליונה כדתנן בהמוכר את הבית (לעיל דף סא.) לא מכר את הגג בזמן שיש לו מעקה גבוה י' טפחים דהיינו דיוטא וכי א"ל חוץ לטפויי מילתא קאתי ושייר לו מקום בחצר להוצאת זיזין מן הדיוטא לחצר של לוקח: **אם במחלק.** שמשעה ראשונה שהתחיל לחלק היה בדעתו לחלק כל נכסיו ולא לשייר כלום: **אם מת קנו כולן.** כדין כל מתנת שכ"מ שאין צריכה קנין אם מת: **אם בנמלך.** שלא היה בדעתו לחלק כל נכסיו אלא אחר שחילק שתק ולא רצה לחלק עוד חזר ונמלך בעצמו לחלק כל הנותר: **אלא באחרון.** בלבד דלא הוי בה שיור אבל קמאי קנו כדקתני מתניתין ז) שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה: **ניחוש.** דלמא האי דשתיק וחישב בין מתנה למתנה לא הוי כנמלך אלא עיוני מעיין מה יתן לכל אחד ומעיקרא היה בדעתו לחלק את הכל ויחזור בו כשיעמוד מחליו ואמאי קנו קמאי: **סתמא דשכיב מרע.** עיוני קמעיין בלבו מה יתן לכל אחד קודם שיבואו לפניו ואין לו לשתוק בין זה לזה ומדשתק נמלך הוי: **אמר רב נחמן שכיב מרע שכתב כל נכסיו.** הידועין ולא נמצא לו שיור ועמד אינו חוזר כו': **באומר כל נכסיי.** לא חילק שדותיו וכרמיו לכל אחד בפני עצמו אלא לשון זה כתב כל נכסיי אני נותן לפלוני ופלוני דכל היכא דאיתנהו נתונין הן (ו) במתנה ואין כאן שיור. ובפר"ח גרס כל נכסיי אלו הן ולא נהירא: **במוחזק.** שאנו מוחזקין בו שאין לו עוד נכסים: **איבעיא להו חזרה במקצת.** שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחד וחזר בו במקצת ונתן שוב לאחר שהרי יכול לעשות כן כדאמרינן דייתיקי מבטלת דייתיקי בפירקין דלעיל (דף קלה:) מי הויא חזרה בכל הנכסים שנתן לראשון דגלי דעתיה שמתחרט בראשון ומה שנתן לשני מתנה במקצת היא דאיכא שיור והויא מתנה ואתו יורשין ומפקי מיד ראשון כל המותר או לא הויא חזרה אלא מה שנתן לשני קנה שני והנותר קנה ראשון ואם יעמוד מחליו יחזור בשניהן שהרי לא שייר לעצמו כלום: **ת"ש דתניא כולן לראשון.** במתנת שכ"מ ומקצתו נתן לשני שחזר במקצת: **שני קנה.** מה שנתן לו ממה נפשך ל"ש מת ול"ש עמד דהא מתנת שכ"מ במקצת היא והויא מתנה שהרי שייר לעצמו מותר נכסים שנתן לראשון שהרי ראשון לא קנה: **מאי לאו כשמת.** וקתני הראשון לא קנה אלמא חזרה במקצת הויא חזרה בכולהו דאי לא הויא חזרה תרווייהו ליקנו בכל הנכסים: **ומשני לא.** לעולם לא הויא חזרה וברייתא כשעמד הלכך שני קנה דמתנה במקצת לא מצי הדר ביה כדקתני מתני' אבל בראשון שניתנו לו כל הנכסים בלא שיור אם עמד חוזר כדתנן במתני' ולקמן פרכינן אי כשעמד תרווייהו לא ליקנו ואפי' שני דכיון דחזרה במקצת לא הויא חזרה בכולהו גבי שני ליכא שיור דהא לא הדר ביה מראשון אלא במה שנתן לשני ובין שניהן נתן הכל ולא שייר לעצמו כלום ומהכא פשטינן במסקנא חזרה במקצת הויא חזרה בכולה הלכך בין שמת בין שעמד שני קנה שהרי חזר בו מראשון לגמרי ושייר לעצמו שיור נכסיו שנתן לראשון וחזר בו מהן ומתנה במקצת שמה מתנה: **ה"נ מסתברא.** דבשעמד עסקינן דקתני מקצתן לראשון (ז) וחזר בו ונתן כולו לשני ראשון קנה שהיה בה שיור והויא מתנה כדקתני מתני' דמתנת שכ"מ במקצת מתנה גמורה היא שני לא קנה כלל דלא שייר לעצמו כלום והלכך אם עמד חוזר: **אי אמרת בשלמא בשעמד היינו דשני מיהא לא קנה.** כדתנן [לעיל קמו:] לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה: **אלא אי אמרת בשמת תרווייהו נמי ליקנו.** כדין מתנת שכ"מ שקונה אחר מיתה היכא דליכא שיור ואם עמד חוזר דאילו מתנה במקצת בין מת בין עמד מתנה גמורה היא אלא לאו בשעמד ומדסיפא בשעמד רישא נמי בשעמד: **א"ל רב יימר לרב אשי ותהוי נמי.** רישא בשעמד אפ"ה תפשוט דחזרה במקצת הויא חזרה בכולה דאי אמרת בשלמא חזרה במקצת הויא חזרה (ח) היינו דשני קנה דאיכא שיור נכסים לשכ"מ שחוזר בו ממה שנתנו לראשון וראשון לא קנה אלא אי אמרת לא שמה חזרה אלא מה שלא נתן לשני נשאר ביד ראשון תרווייהו נמי לא ליקנו שהרי בין שניהם נתן כל הנכסים ולא שייר לעצמו קרקע כל שהוא: **בין שמת בין שעמד.** שני קנה דהא הדר ביה מראשון ואיכא שיור טובא ראשון לא קנה דהא הדר ביה ואפי' מת לא יקנה ראשון דהא קי"ל [לעיל קלה:] דייתיקי מבטלת דייתיקי מה לי חוזר בו מראשון ונותן לשני מה לי חוזר בו ומעכב לעצמו וליורשיו: **סיפא לא משכחת לה אלא בשעמד.** הלכך ראשון קנה דמתנה מקצת הוא ואיכא שיור שני לא קנה דלא הוה במתנתו שיור דאי בשמת תרווייהו ליקנו: **איבעיא להו.** שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו בלא שיור ואח"כ עמד מחליו מי מצי הדר ביה מי חמיר ממתנת הדיוט דנימא דגמר והקדיש הכל בלב שלם בין יחיה בין ימות. ואת"ל דגבי הקדש הכל מוקדש ואפילו עמד: **הפקיר כל נכסיו מהו.** מי לימא כוונתו לשמים ואקני לגמרי לכל מי שיבוא ויזכה או לא א"נ כיון דהפקיר ממונו הוציאו מדעתו לגמרי ואינו חפץ בחזרתו שאינו רוצה ליהנות עוד ממנו ואת"ל גבי הפקר דאינו חושש בזה הממון הואיל והפקירו ולא דקדק לחלקו לאוהביו: **חילק נכסיו לעניים מהו.** מי לימא יד עניים כיד הקדש ואם עמד אינו חוזר או לא תיקו: **א"ר ששת.** שכ"מ שאמר יזכה פלוני בנכסיי או יטול או יחזיק או יקנה כולן לשון מתנה וקנה דלשון מתנה בעינן כדאמרינן לעיל (דף קמז:) ידור פלוני בבית זה לא אמר ולא כלום עד דאמר תנו או יטול ויקנה או יחסין וירת אם הוא ראוי ליורשו כגון בן בין הבנים: **ור' יוחנן בן ברוקה היא.** דאמר בפירקין דלעיל (דף קל.) דבריו קיימין וקי"ל כוותיה דפסקינן התם הלכה כמותו:

מסורת הש"ס

א) [לעיל סג: סד.], ב) רש"ל מ"ז, ג) נדרים מג:, ד) [עי' תוס' לקמן קעד: ד"ה שכיב], ה) מאיבעיא להו עד תיקו אינו מגירסת הרשב"ם. רש"ל, ו) [לעיל קל.], ז) [לעיל קמו:],

הגהות הב"ח

(א) גמרא אלא באחרון ניחוש דלמא עיוני: (ב) שם באומר כל נכסי. נ"ב ס"א באומר נכסי אלו: (ג) שם במוחזק לן דלית ליה. נ"ב גם מכאן ראיה למה שכתבו תוספות לעיל דף מד ע"ב דאפשר שיש אדם שאין לו קרקע ע"ש: (ד) שם לא גמר ומקני תיקו איבעיא להו הקדיש כל נכסיו כצ"ל ותיבת ל"א נמחק: (ה) רשב"ם ד"ה איבעיא וכו' לאחר הס"ד ואח"כ מ"ה מי הוי שיור כצ"ל ותיבת מקום נמחק: (ו) ד"ה באומר וכו' במתנת שכיב מרע ואין כאן: (ז) ד"ה ה"נ וכו' וחזר ונתן כולן לשני. נ"ב פי' וכולן מה ששייר ולא נתן לראשון נתן הכל לשני וכן פירשו הרי"ף והרא"ש להדיא: (ח) ד"ה א"ל רב יימר וכו' חזרה בכולה היינו דשני:

מוסף רש"י

שאם רצה להוציא בה זיזין. שאם רצה מוכר להוציא זיזין מדיוטא עליונה כנגד חצר של לוקח שמכר לו זה הבית והחצר, מוציא. דלהכי אהני תנאיה והכי אמר ליה על מנת שתהא דיוטא העליונה שלי לגמרי לעשות בה חפצי אף להוציא ממנה זיזין כמתחילה קודם שמכרתי לך הבית והחצר, דשייר בתנאי מקום בחצר (לעיל סג: עי"ש). **מקצתן לראשון וכולן לשני.** שכיב מרע שכתב מקצת נכסיו לאחד והשאר כולן כתב לשני, ראשון קנה שני לא קנה. ואם עמד חוזר בשני ואינו חוזר בראשון, לפי שכשכתב לראשון שייר לעצמו מה שנתן אחר כך לשני, ומן השני חוזר דלא שייר כלום ומשום הכי לא קנה (נדרים מג:).

מוסף תוספות

א. [ו]הוכיח סופו על תחילתו וכו', ומה שהוא מפסיק בין מתנה למתנה, עיוני קא מעיין. רבינו יונה.

רבינו גרשום

בעיא מתנינן לי' ואדריש לקיש דאמר ריש לקיש כו' משום דלטפויי מלתא קאתי: איבעיא להו מכר בית לאחד ודיוטא לאחר מהו. מי אמרינן דהוי שיור בחצר ומצי האי שני להוציא בה זיזין וגזוזטראות: אמר לראשון חוץ מדיוטא אני מוכר לך. הוי שיור בגוף החצר דלטפויי קאתי: שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים. ולא שייר כלום: רואין אם כמחלק. שיהיה שדה זו לפלוני א) וכן מכל נכסיו ואם מת קנו כולן ואם עמד מחליו חוזר בכולן אפי' מראשון דלא אמרי' מה שנתן לאחרון הוי שיור לקמאי משום דאמר מעיקרא הוה סדור בלבו מה שיהא נותן לכל חד ואילו היה יכול לומר לכולן בדבור אחד היה עושה אלא שאי אפשר לקרות שתי שמות כאחת ולא הוי אחרון שיור יותר מראשון דלכולן רצה לומר בדבור אחד אלא שאי אפשר הלכך אם עמד חוזר בכולן אפי' מראשון: אם בנמלך. שנתן שדה אחת לפלוני וקודם שהיה נותן לאחד היה ממתין ומימלך מעצמו ואחר כך נותן וכן בכולן. ודאי הוי שיור ואם עמד אינו חוזר אלא באחרון בלבד דלא שייר מאחרון כלום. ומקשי' ואמאי קנו כולהו לבר מאחרון וניחוש דלמא האי דמימלך השתא עיוני מעיין ומחשב האיך סידר בלבו מעיקרא לכל אחד איזו שדה לזה ואיזו לזה ולהכי שתק עד דאידכר ולא משום דמשייר הלכך ליהוי חוזר בכולן. ומשני לעולם אינו חוזר אלא באחרון בלבד וכל אחרונה הוי שיור לראשונה הואיל דנמלך. ודקא אמרת ניחוש דלמא עיוני מעיין ודאי לא מעיין השתא בשעת דבור דסתמא שכיב מרע מידק דייק ברישא מאי דבעי למיעבד והדר יהיב בשעה אחת לכל מאן דבעי אלא האי כיון דמתמלך וממתין שעה בין נתינה לנתינה ש"מ שיורי שייר ואינו חוזר אלא באחרון בלבד דלא שייר לו כלום: שמא יש לו נכסים במדינת הים. ושייר לעצמו: היכי משכחת לה. הא מצינן למימר שמא נכסים יש לו במדינת הים ושיירו ואמאי אין מתנתו מתנה: באומר כל נכסי לו. דהשתא לא משייר ליה כלום בעולם. והא דאמר רב נחמן שכיב מרע שכתב כל נכסיו עמד אינו חוזר משום דכל נכסין שבכאן משמע שכתב לו ולא אותן שבמדינת הים: ומר בר רב אשי (משמיה) אמר מתני' במוחזק. שמוחזק הוא שאין לו נכסים במדינת הים שלא היה שם מעולם ומשום הכי לא שייר ואין מתנתו מתנה. ולעולם כדקאמר רב נחמן: איבעיא להו. שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחד וחזר וכתב מאותן הנכסים עצמן מקצתן לאחר שרשאי הוא לעשות כן כדאמר דייתיקי מבטל דייתיקי: מאי. מי אמרינן כיון דחזר במקצת כמאן דחזר בכולהו דמי ואין לו לראשון כלום. או דלמא במאי דחזר חזר במאי דלא חזר לא חזר וקני במאי דלא חזר: ת"ש כתב כולן נכסים לראשון ומקצתן של אותן נכסים כתב לשני. דחזר במקצת מראשון. שני קנה דלא חזר במתנתו: ראשון לא קנה. אפי' במאי שלא חזר: מאי לאו בשמת. אותו שכיב מרע עסקינן ושמעת מיניה דחזרה במקצת הויא חזרה בכולה: לא בשעמד. לעולם לא הויא חזרה בכולה והכא מאי טעמא ראשון לא קנה הואיל שכתב לו כל נכסיו דלא שייר לעצמו כלום וכיון דעמד לא קנה ושני קנה משום דלא כתב לו אלא מקצת אבל אם מת לא הויא חזרה בכולה: הכי נמי מסתברא. דברייתא בשעמד הוא: מדקתני סיפא. דהך ברייתא כתב מקצת. והכי הלכתא דחזרה במקצת הוי חזרה בכולה. ורישא דהך ברייתא מתוקמא שפיר בין בשמת בין בשעמד. דאם מת הואיל שנתן כולן לראשון ומקצתן לשני ודאי קנה ראשון לא קנה. דכי היכי דחזר במקצת שנתן לשני חזר נמי בכל מה שנשתייר לו לראשון בין בשעמד ראשון לא קנה דהא כתב לו כל נכסיו בלא שיור ושני קנה שכשחזר במקצת מראשון חזר בכולן וכשנתן מקצת לשני שייר לעצמו מקצת האחר: סיפא לא משכחת לה. דראשון קנה שני לא קנה: אלא בשעמד. ולא משום טעמא דחזרה אלא משום דלראשון שייר ולשני לא שייר דאי בשמת תרווייהו ליקני: הקדיש כל נכסיו מהו מי אמרינן. הואיל דלא שייר כלום חוזר בו כדין מתנת הדיוט. או דלמא אינו חוזר ולא דיינינן ליה כהדיוט וכך מפרשי' הפקיר וחילק: אם תמצי לומר הפקיר לא ידע ממאן ליתבע. חילק מהו: כולן לשון מתנה הוא. וקנה. בראוי ליורשו

רבינו גרשום (המשך)

מקצתן לראשון וכולן הנכסים שנשתיירו לשני ראשון קנה משום דשייר. שני לא קנה דלא שייר לעצמו כלום: אלא אי אמרת בשמת תרווייהו ליקני. כדאמרינן לעיל אם כמחלק מת קנו כולם והא מחלק הוא. אלא ש"מ בשעמד ואכתי לא שמעת מינה דחזרה במקצת הויא חזרה בכולה: אמר ליה רב יימר לרב אשי ותיהוי נמי ברייתא זו בשעמד. ואפי' הכי איכא למידק מינה דחזרה במקצת הויא חזרה בכולה: אי אמרת בשלמא כו' היינו דשני מיהת קונה. דהואיל דחזרה במקצת מראשון הוה כחזרה בכולה וברשותיה דנותן קיימי והוא לא נתן לשני אלא מקצתן הרי שייר מקצת שלא נתן לעצמו משום הכי קנה שני: אלא אי אמרת לא הויא חזרה בכולה. תרווייהו לא ליקני ראשון לא ליקני שכתב לו כל נכסיו ולא שייר לעצמו כלום ושני לא ליקני הואיל דחזרה במקצת לא הויא חזרה בכולה ולא נשתייר לעצמו כלום דאותו מקצת מראשון נתן לשני והשאר היו ברשות ראשון ולא ברשות נותן. אלא לאו ש"מ דמשום הכי קתני רישא שני קנה דחזרה במקצת הויא חזרה בכולה ונשתייר לו

א) נראה דל"ל אם כמחלק שיהיה שדה זו לפלוני ושדה זו לפלוני וכך מכל נכסיו וכו'.